

כלל ופרט במלאכת המשכן

א. שמות | פרק לו

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל חֹכֵם לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יְרֵיעוֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְּרָבִים מִעֲשֵׂה חֹשֶׁב עֲשָׂה אֹתָם:

רמב"ן

ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעות - הנה החזיר בתורה מלאכת המשכן חמש פעמים, כי הזכיר את כולה בצואה בפרט ובכלל. תחלה (לעיל לה י - כח מג) אמר ועשית כך ועשית כך, ואחרי כן (לעיל לא ז - יא) הזכיר כולם בדרך כלל ועשו את כל אשר צויתך את אהל מועד ואת הארון לעדות, עד ככל אשר צויתך יעשו. והטעם בזה, שצוה השם למשה שיגיד אל בצלאל ואהליאב ולכל החכמים המלאכה בכללה ואחרי כן יקרבו אליה לעשותה, כי לא יכשרו למלאכת הקדש עד שישמעו כל המלאכה ויבינו אותה ויקבלו עליהם שידעו להשלימה. ובשעת המעשה הזכיר אותה תחלה בדרך הכלל הנזכר, ואמר (לעיל לה י - יא) יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' את המשכן את אהלו וגו', ויחסר מכאן פרט אחד, כי בודאי הוצרך משה לאמר אל החכמים העושים המלאכה. עשו המשכן עשר יריעות, אך היריעה כך ורחב כך, וכן בכל המלאכה, ולא הזכיר הכתוב זה, כי בידוע שאמר להם הכל כסדר, אחרי שעשו כן כל דבר ודבר:

והטעם בזה, כי לא הוצרך משה לפרוט להם כל המעשה דבר בדבר כאשר הוזכר בצואה ובמעשה, אבל קצרו להם כאלו אמר שיעשו משכן בעשר יריעות חמש כנגד חמש, והם הבינו כי יעשו לולאות מקבילות וקרסי זהב, וכיוצא בזה בכל המלאכה בקצרה רמז להם הענין, והם הבינו הכל, על כן לא האריך בפרט הזה, ירמוז הכתוב חכמתם ובינתם וטוב השכל שבהם. ואחר כן (בפסוקים לו ח, ט לט מב) החזיר המלאכה כולה בדרך הפרט הראשון (לעיל לה י - כח מג) ויעש כל חכם לב בעושי המלאכה את המשכן, ויעשו יריעות עזים, ויעש את הקרשים וגו', והיה מספיק בכל הענין שיאמר ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל כל המלאכה אשר צוה ה' אותם, ויאמר ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו אותה ויברך אותם משה (להלן לט מג). אבל רצה לומר כי משה הזכיר אל כל עדת בני ישראל והחכמים שם כל המלאכה בכלל, כי נתכוין בזה שיתנדבו העם כדי העבודה למלאכה הגדולה, ובעבור שישמעו החכמים וידעו אם יקבלו לעשותם כאשר נצטוו. ואחר כן הזכיר בפרט המעשה, להגיד שעשו כל החכמים במשכן, זהו שנאמר (כאן) ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה את המשכן עשר יריעות:

ואמר ויעש יריעות עזים (פסוק יד), ויעש את הקרשים (פסוק כ), ירצה לומר ויעש כל חכם לב יריעות עזים. והזכיר בארון ויעש בצלאל (להלן לו א), להגיד כי האומן הגדול שבהם הוא שעשה לבדו הארון. והטעם, בעבור שהוא מלא רוח אלהים בחכמה בתבונה ובעצת (לעיל לא ג), שיתבונן בו ויעשנו בכוונה רצויה, כי אין במעשהו אומנות גדולה, אבל

יש שם מלאכות שצריכות לאומנות יתירה ממנו. וחזר ואמר סתם ויעש את השלחן (להלן לו י), ויעש את המנורה (שם יז):

ועל דעת רבי אברהם (שם א) ירמוז אל בצלאל שעשה כל כלי הקדש. ואין כן דעתי, שגם בחצר המשכן אמר כן (להלן לח ט). אבל הוא חוזר לרמוז אל כל חכם לב כאשר אמר (כאן) במשכן. ואחר שהשלים כלל ופרט במעשה, הזכיר ההבאה אל משה בדרך הכלל, ואמר ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו וגו' (להלן לט ג), להגיד חכמתם שהביאו אליו הכל כסדר, כי לא הביא אחד מהם מלאכתו לפניו עד שנשלמה כל המלאכה, כאשר אמר (בפסוק שלפניו) ותכל כל עבודת משכן אהל מועד. ואחרי שנשלמה נאספו כלם והראו אותה אליו כסדר, אמרו תחלה, רבינו הנה האוהל והנה כליו, ואחרי כן הנה הארון והנה בדיו, וכן הכל:

והנה לא הזכיר במשכן וכל כליו כאשר צוה ה' את משה, אבל באלה הפקודים בבגדי כהונה יזכיר כן בכל דבר ודבר. והטעם, כי כלל מלאכת המשכן בפסוק שאמר בסוף (להלן לח כב) ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר צוה ה' את משה. ואולי היה זה מפני שנוי הסדר, כמו שהזכירו רבותינו (ברכות נה א). ועל הכלל כל זה דרך חבה ודרך מעלה, לומר כי חפץ השם במלאכה ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין מה שאמרו במדרש יפה שיחת עבדי אבות לפני הקדוש ברוך הוא מתורתם של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפין היא:

8521

ב. שמות | פרק כה

(ח) וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:

ג. רמב"ן | שמות, פרק כה

(ב) כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצוה אותם על ידי משה קצת מצות שהם כמו אבות למצותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו עם הגרים שבאים להתייה, וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצו על ידו של משה, וכרת עמיהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלהים כאשר התנה עמיהם מתחלה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה (לעיל יט ה), ואמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם ו), והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכירתו ביניהם. ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל. והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (להלן כה כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמוהו, ויורו על ענין המשכן שבעבורם נעשה. אבל משה הקדים בפרשת ויקהל את המשכן את אהלו ואת מכסהו (להלן לה יא), וכן עשה בצלאל (להלן לו א), לפי שהוא הראוי לקדם במעשה:

(א) ויעש בצלאל את הארון. הוא היה ראשון לכל כלי המשכן דכתיב פתח דבריך יאיר שהאור נברא בעולם תחלה ולכך הארון שבו התורה נתונה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור נעשה תחלה ואין אתה מוצא שמו של בצלאל על שום כלי מכל כלי המשכן אלא על הארון לפי ששם של בצלאל מורה על שום צל אל וזהו נוטריקון של בצלאל וגם זהו שאמרו "ל שמדעתו היה סדר העשיה אמר לו משה בצל אל היית:

רא"ש

(א) ויעש בצלאל את הארון. הוא היה ראשון לכל כלי המשכן לפי שאמר הכתוב פתח דבריך יאיר שהאור נברא תחילה בעולם לכך הארון שבו ניתנה תורה שנק' אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור נעשה תחלה ואי אתה מוצא שמו של בצלאל נזכר על שום כלי המשכן אלא על הארון לפי ששם שורה צל אל וזהו נוטרי' של בצלאל וז"ש חז"ל שמדעתו היתה העשיה שאמר ליה משה בצלאל עשית ארון:

ז. שמות | פרק כה

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אָרְכּוֹ וְחָצִי רָחְבּוֹ וְאָמָה וְחָצִי קָמָתוֹ:

רמב"ן

(י) ועשו ארון - יחזור אל בני ישראל הנזכרים למעלה, ואחרי כן וצפית אותו (פסוק יא), ויצקת לו (פסוק יב), וכולן בלשון יחיד, כי משה כנגד כל ישראל (מכילתא יתרו א). ויתכן שירמוז שיהיו כל ישראל משתתפין בעשיית הארון בעבור שהוא קדוש משכני עליון, ושיזכו כולם לתורה. וכן אמרו במדרש רבה (שמות לד ב) מפני מה בכל הכלים כתוב ועשית, ובארון כתיב ועשו ארון, א"ר יהודה בר' שלום אמר הקדוש ברוך הוא יבאו הכל ויתעסקו בארון שיזכו לתורה. והעסק, שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון, או יעזור לבצלאל עזר מעט, או שיכונו לדבר:

ח. בראשית | פרק כד

(ז) ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דָּבַר לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ אֶתְּנֶנּוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אֶשָׁה לְבָנִי מֵשָׁם:

רש"י

ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי - ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ. אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי - מחורן: ומארץ מולדתי - מאור כשדים: ואשר דבר לי - לצרכי, כמו (מלכים א' ב ד) אשר דבר עלי, וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על, ותרגום שלהם עלי עלוהי עליהון, שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם, אלא אלי אליו אליהם ותרגום שלהם עמי עמיה עמהון, אבל אצל אמירה נופל לשון לי ולו ולהם: ואשר נשבע לי - בין הבתרים:

השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחדוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפי' ובגאולה ממנו ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב זה בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישוּבו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכניתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד:

ה. רמב"ן | שמות פרק לא

(ב) ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור - אמר השם למשה ראה קראתי בשם, ומשה אמר לישראל ראו קרא ה' בשם (להלן לה ל). והטעם, כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף ובזהב ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומניות כלם, והיודעים ורגילים בהם בבא ידיהם תמיד בטיט ורפש לא יוכלו לעשות בהן אומנות דקה ויפה. ועוד, שהוא חכם גדול בחכמה בתבונה ובדעת להבין סוד המשכן וכל כליו למה צוו ואל מה ירמוזו. ולכן אמר השם למשה שיראה הפלא הזה, וידע כי הוא מלא אותו רוח אלהים לדעת כל אלה בעבור שיעשה המשכן, כי היה רצון מלפניו לעשות המשכן במדבר, ולכבודו בראו, כי הוא קורא הדורות מראש (ישעיה מא ד). כדרך בטרם אצרך בבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך (ירמיה א ה). ובלשון הזה (לעיל טז כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים:

ולרבותינו בזה מדרש (שמו"ר מ ב) הראה אותו ספרו של אדם הראשון ואמר לו כל אחד התקנתיו מאותה שעה, ואף בצלאל מאותה שעה התקנתיו אותו, שנאמר ראה קראתי בשם בצלאל. והוא כענין שפירשתי. ועוד אמרו (ברכות נה א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. והענין, כי המשכן ירמוז באלו והוא היודע ומבין סודו:

ו. שמות | פרק לז

(א) וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אָרְכּוֹ וְחָצִי רָחְבּוֹ וְאָמָה וְחָצִי קָמָתוֹ:

בעל הטורים

(א) ויעש בצלאל את הארון. בכלום לא הזכיר בצלאל אלא על הארון, לומר שהיה בצל אל וידע סוד הארון והמרכבה, שהארון הוא כנגד כסא הכבוד (תנחומא ויקהל ז).